

Dne 30. srpna v 8.00 na shromáždění velitelů útvarů v Klatovech plk. Kroupa vydal a vysvětlil svůj rozkaz č. 054 (doplněk k rozkazu velitele ZVO č. 028). Kontrolu jeho plnění posléze provedla komise ZVO gen. Lipového a v 18.00 se s rozkazem seznámil i velitel sovětské divize gen. Sergejev. Náčelníkem štábu divize byl gard. plk. Ivan Dimitrijevič Krim a náčelníkem politického oddělení gard. plk. Lomov.

Do konce srpna se u divize do řad KSC přihlásilo přes 60 vojáků a důstojníků. 2. msd také provedla přípravu na přechod k novému způsobu uvádění do bojové pohotovosti od 1. září, z důvodů omezení činnosti vojsk přítomností Sovětů však prakticky nedošlo k dokončení nácviku, vybudování spojení a průchodišť do určených prostorů.¹⁷⁶

2.2 „ROZTRHANÁ“ 1. TANKOVÁ DIVIZE VE SLANÉM (20.–31. SRPNA 1968)

O doslovném „roztrhání“ 1. td jsme se zmínili již na počátku 2. kapitoly, a proto dodejme, že cvičení 1. td se účastnil kromě 2. (Rakovník) a 21. tp (Žatec) i 3. msp (Louny), rozdělený na pět (!) částí, s dosažením bojové pohotovosti prodlouženým o 10 hodin. Dále se ve VVP Mladá, Mimoň nebo Hradiště nacházely 16. samostatný dělostřelecký oddíl (dále též sdo, Terezín), 1. samostatný raketometný oddíl (dále též srmo, Terezín), 1. dp (Terezín), 3. ženijní prapor (dále též žpr), 1. průzkumný prapor, 5. automobilní prapor (dále též apr), 1. vrtulníková letka a 2. spojovací

¹⁷⁶ Tamtéž, osobní spis plk. Ing. Mojmíra Tampiera, Doplněk k životopisu, 1970, s. 3a. VÚA-VHA, f. č. 1271 (1. A ZVO), k. č. 1271/90, Hlášení podle doplňku rozkazu velitele ZVO č. 028 ze dne 29. 8. 1968, 31. 8. 1968, s. 4–5 a 7.

prapor (dále též spojpr), rozdělené až na čtyři části, s dobou BoPo (bojová pohotovost) 4–11 hodin. Celá divize byla schopna dosáhnout pohotovosti za 12 hodin. Můžeme se jen dohadovat, zda právě toto nebyla „československá tanková armáda“ (ve skutečnosti armáda odpovídala stupni vojenský okruh!), která údajně – podle tvrzení nadřízeného rotného V. V. Nefedova od 7. gardové výsadkové divize – nedávno projela okolo letiště Ruzyně a směřovala do Tater na cvičení.¹⁷⁷

O vstupu vojsk se štáb 1. td na cvičení dověděl až ve 3.00 přes operačního dozorcího, a potom i jemu podřízené útvary. Do té doby některé posádky a útvary mylně považovaly projíždějící kolony invazních vojsk za součást divizního cvičení; např. velitel 2. tp (Rakovník) pplk. Miloslav Hrbek na svém velitelském stanovišti u Turnova zaznamenal někdy mezi 0.00–4.00 dne 21. srpna hukot tanků i letadel a domníval se, že cvičení 3. msp začalo o něco dříve. Velitel divize plk. Jaroslav Gottwald se ocitl ve složité situaci, protože se dopoledne 20. srpna vrátil z pohřbu svého švagra v Moskvě (měl ruskou manželku) a byl znám svými konzervativními postoji. Sám píše, že jej vstup nepřekvapil a předpokládal, že k němu došlo na naše požádání, o to víc jej zaskočilo „netřídní“ Prohlášení PÚV KSČ.

V 5.15 prý pplk. Vojáček ze ZVO, který měl s pplk. Fialou na Procházekův pokyn zabezpečit případné provedení cvičení, volal na velitelské stanoviště 1. td (u osady Strážnice) a nařídil pokračovat podle plánu. Tomu ovšem plk. Gottwald neuvěřil, svolal shromáždění a vydal první

¹⁷⁷ I. G. DROGOVOZ: *Neobjavlennye vojny SSSR*. Minsk 2004, s. 299. VÚA-VHA, f. č. 1271 (1. A ZVO), k. č. 1271/90, Hlášení o činnosti 1. td v době od 20. 8. do 30. 8. 1968, 1. 9. 1968, s. 1–4.



Transparent na bráně 1. td ve Slaném v srpnu 1968

rozkazy: poslouchat jenom jeho, stáhnout střelivo a imitační prostředky, invazní vojska nechat projíždět a nepředávat cvičné zprávy. O 15 minut později již Vojáček sdělil, že se cvičení prozatím nezahájí a přesuny techniky se provádějí jen na rozkaz ZVO, přesto ředitelství cvičení údajně až do 8.30 pro 1. td rozehrávalo cvičnou situaci. Pro Gottwalda bylo však daleko složitější, když mezi jednotky na cvičení začali přibíhat lidé, aby vojáci šli bojovat, na co prý si je platí, atd.¹⁷⁸

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 5. SA AČR, pers. spisy VZP, os. spis plk. Václava Fialy, Doplněk k životopisu, 1970, s. 9. Tamtéž, os. spis genpor. Ing. Jaroslava Gottwalda, Doplněk k životopisu, 1970, s. 8–9, 13–14. Tamtéž, os. spis plk. Ing. Miloslava Hrbka, Doplněk k životopisu, 1970, s. 6.

Protože se z velitelského stanoviště 1. td nedařilo navázat přímé spojení s velením okruhu, vycházelo se z RMNO č. 01 od SOD ZVO. Po seznámení se skutečnou situací byl tento upraven pro cvičící podřízené útvary do následující podoby: 1. Zůstat na místech, kde útvary zastihl vpád cizích vojsk. 2. Při setkání s nimi zachovat klid a rozvahu. 3. Poslouchat jen rozkazy velitele a náčelníka štábu divize. 4. Informovat o stavu všechny vojáky. 5. Nepodávat cvičné zprávy, spojení nechat tak, jak bylo zorganizováno. 6. Ostré i cvičné střelivo uložit na strážené místo a vydat jen na rozkaz velitele útvaru. 7. O všech událostech informovat velitele divize cestou velitelů, politických oddělení a VKR. Tento rozkaz měl v ranních hodinách z Příbrami schválit i gen. Procházka.

Dále bylo ukončeno cvičení, upřesněna pravidelná situační hlášení, nařízeno zesílení stráží, přijata opatření k zabránění konfliktům a k udržení nepřetržitého spojení. V 7.10 předal SOD ZVO oficiální nařízení, že útvary na cvičení s 1. td mají zastavit přesuny a až do dalšího rozkazu zůstat na místě. Divize také převzala velení nad všemi jednotkami vyvedenými na cvičení, byť jí normálně nepodléhaly, zrušila železniční převozy techniky a přidělené dělostřelecké útvary odeslala do posádek.¹⁷⁹

Problém spojení s 1. td (velitelské stanoviště u Strážnice) řešil pro změnu velitel 21. tp (Žatec) pplk. Oldřich Horák na svém velitelském stanovišti u Bakova nad Jizerou a také pplk. Hrbek z 2. tp potom, co jej odtud po 5.00 přes

¹⁷⁹ VÚA-VHA, f. č. 1271 (1. A ZVO), k. č. 1271/90, Hlášení o činnosti 1. td v době od 20. 8. do 30. 8. 1968, 1. 9. 1968, s. 5–7. Tamtéž, k. č. 1271/1/87, Válečný deník, Hlásím průběh situace na velitelství ZVO a podřízených vojsk od 20. 8. 22,50 hod – do 21. 8. 9,00 hod, 21. 8. 1968, s. 3.

radiostanici chtěli k aparátu, ale on se tam již nemohl dovolat. Proto se svým ZVP odjel do Strážnice (pplk. Horák vzal i příslušníka VKR), kde plk. Gottwaldovi doložil situaci a požádal ho o souhlas s cestou do Kojetína ve VVP Hradčůvek, kde měl další část svého pluku vyzbrojenou ostrou municí pro bojové střelby a chtěl tam zabránit potenciálním incidentům.¹⁸⁰ Gottwald však nařídil vyčkat na rozkazy od velení armády a s Doupovem se spojit rádiem, což se nezdařilo, a tak tam jako kurýra pplk. Hrbek vyslal mjr. Burkoně, aby zástupci velitele 2. tp pplk. Ivoši Jágrovi vyřídil vše potřebné. Teprve okolo 10.00 plk. Gottwald dovolil pplk. Hrbkovi a jeho ZVP vrátit se k 2. tp.¹⁸¹

Po obnovení spojení přišel 1. td ze ZVO do konce srpna bezpočet šifrovek, rozkazů, ústních pokynů od kontrolních orgánů, stanoviska VR ZVO k situaci i tiskoviny okruhu a dálnopisy od HPS ČSLA. Všechny tyto pokyny a informace se nezřídka nesly v protisovětském duchu, což spolu s všeobecnou atmosférou dle Gottwalda „přilávalo oleje do ohně“, takže mu byla vyslovována nedůvěra. Šířily se rovněž fámy, že v SSSR dostal k invazi instrukce, a padaly dotazy, zda není divize nebojeschopná úmyslně.¹⁸²

¹⁸⁰ Podle vzpomínek velitele jedné z čet 2. tankové roty 1. tankového praporu 2. tp Františka Brůny se k tomu opravdu schylovalo. Velitelé praporů se nechtěli smířit se situací, ale chtěli bojovat. Proto dali z nádraží přivést do polního tábora ostré střelivo, které tam většina tanků zanechala, a znovu je vyzbrojit. Následně druhý nebo třetí den večer prapory opustily tábor a v okolních lesech zaujaly předbojové postavení. Někteří vojáci rovněž svou techniku popsali nápisy SVOBODA a DUBČEK, případně KDOŽ JSÚ BOŽÍ BOJOVNÍCI (jako F. Brůna). Dopis Františka Brůny autorovi, 6. 8. 2018, s. 1–6.

¹⁸¹ SA AČR, pers. spisy VZP, os. spis plk. Ing. Miloslava Hrbka, Doplněk k životopisu, 1970, s. 6. Tamtéž, os. spis pplk. Ing. Oldřicha Horáka, Doplněk k životopisu, 1970, s. 3.

¹⁸² Tamtéž, os. spis genpor. Ing. Jaroslava Gottwalda, Doplněk k životopisu, 1970, s. 8–9, 14.